

Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ (ТЕХНОЛОГІЙ)**

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічні реалії українського суспільства характеризуються широким впровадженням інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) у різних сферах діяльності людини. Актуальність досліджуваної проблеми підтверджується увагою держави, керівництва до інформатизації суспільства. Реалізація цього напрямку містить низку цільових державних і регіональних програм. У цих документах визначаються загальні концептуальні положення розвитку інформаційно-комунікаційних технологій як одного з основних напрямів соціально-економічного розвитку країни.

Прогрес у галузі інформаційно-комунікаційних технологій висуває перед суспільством, освітою нові завдання, забезпечують доступ до інформації й обмін нею, але збільшується розрив між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються у доступі до ІКТ та їх використання.

ІКТ відкривають нові можливості й одночасно висувають перед викладачами нові завдання, який з розповсюджувача інформації стає консультантом, за допомогою ІКТ доповнює традиційну методику викладання. Таким чином, за допомогою ІКТ формується творча атмосфера, в якій студенти мають змогу здійснювати самоосвіту, неперервне навчання, співпрацю і т. ін.

Визначним фактором ефективного використання ІКТ постають знання та навички викладачів у впровадженні, використанні цих технологій у навчальний процес, готовність студентів у їх використанні. Враховуючи швидкий розвиток сучасних ІКТ необхідно передбачати не тільки уміння використовувати ІКТ, але й адаптувати і вдосконалювати їх у майбутній професійній діяльності.

Нині ІКТ активно використовуються для індивідуалізації й диференціації процесу навчання, а також з метою здійснення контролю знань. У цих умовах сучасній школі необхідні вчителі, які володіють знаннями й уміннями компетентного використання інформаційних і комунікаційних технологій у своїй професійній діяльності. У зв'язку з цим професійна компетентність сучасного вчителя будь-якого предмета неможлива без спеціальних знань і вмінь збирання, пошуку, накопичення, зберігання, продукування, обробки, передавання і використання інформації, що здійснюються на основі сучасних засобів мікропроцесорної й обчислювальної техніки, а також розроблених засобів інформаційного процесу. Зміни в освіті, зумовлені впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, зумовили проблему підготовки вчителів до використання ІКТ у професійній діяльності, а також необхідність застосування підходу до самої підготовки вчителя, формуванню в нього інформаційно-комунікаційної компетентності (ІКК), щоб учитель міг виступати не тільки в ролі носія знань, а також у ролі організатора навчально-пізнавальної, навчально-пошукової, проектної, продуктивної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; у ролі тренера, контролера, диспетчера і т. п.

Зазначимо, що компетентність у навчанні (лат. *competentia* – коло питань, в яких людина добре розуміється) набуває людина не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неперервної освіти, внаслідок впливу середовища тощо [1, с. 408].

Нині комп'ютер – доступний і мобільний пристрій як для педагога, так і для студентів.

Відбувається його активне впровадження в сферу вищої педагогічної освіти в усі сфери життєдіяльності людини. Проте значним бар'єром стала інформаційно-комунікаційна компетентність самого шкільного педагога, а точніше її відсутність – повна чи часткова.

Аналіз попередніх досліджень. Проблемою запровадження компетентнісного підходу в освіті займалися: Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Локшина, О. Савченко, О. Овчарук, Л. Паращенко, В. Петрук, О. Пометун, С. Трубачова, Л. Тархан, А. Хуторський та ін.

У вирішенні проблеми формування інформаційно-комунікаційної компетентності педагога є серйозні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених (В. Алейников, Е. Купріна, З. Новікова, С. Сивих, А. Молокова, Г. Бордовський, Н. Гендіна і ін.).

Мета статті полягає у розгляді проблеми формування ІКК студентів – майбутніх вчителів трудового навчання (технологій) в умовах інформаційно-комунікаційного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Підготовка студентів – майбутніх вчителів трудового навчання (технологій) у педагогічному ВНЗ спрямована на оволодіння новими інформаційними технологіями, проте це не головне; важлива не сама техніка, а вміння її ефективно використовувати для вирішення дидактичних завдань. У сучасних науково-педагогічних дослідженнях розглядаються поняття “інформаційні”, “комунікаційні”, “інформаційно-комунікаційні” компетенції, технології. Ми дотримуємося погляду тих учених, які інформаційні і комунікаційні технології не розглядають роздільно. Ми вважаємо за доцільне розглядати їх як єдине ціле, оскільки їх взаємозв'язок і взаємозумовленість виявляються в їх сутнісній значущості. Поняття “інформаційно-комунікаційна компетентність” розглядається нами як значуще, важливе, актуальне для нинішнього часу. Професійне надбання педагога в області інформаційно-комунікаційних технологій, які він ефективно використовує в педагогічній діяльності – це володіння інформаційно-комунікаційними компетенціями. У свою чергу, інформаційно-комунікаційні компетенції ми розуміємо як усвідомлення педагогом зростаючої ролі інформатизації суспільства; володіння інформаційно-комунікаційними технологіями; прийом, перероблення, видачу інформації, її перетворення; усвідомлення її сильних і слабких сторін; ефективне використання інформації для комунікаційного обміну [2, с. 132].

Проте, як і раніше, актуальною залишається проблема формування інформаційно-комунікаційної компетентності студента – майбутнього вчителя трудового навчання (технологій), про що свідчать такі суперечності:

- між потребою в підготовці фахівця, який володіє професійною компетентністю, і неврегульованим включенням компонентів формування змісту інформаційно-комунікаційної компетентності;
- між тими вимогами, що ставляться сучасним суспільством щодо використання вчителями трудового навчання (технологій) інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності і недостатнім рівнем розробленості умов їх підготовки до використання ІКТ на етапі навчання у ВНЗ.

Зусиллями групи вчених і викладачів Інституту математики, фізики і технологічної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського здійснюється багаторічна науково-практична діяльність у напрямі формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів – майбутніх вчителів трудового навчання (технологій), проміжні результати якої були неодноразово широко представлені педагогічній громадськості на конференціях, семінарах.

В основу вирішення цих суперечностей нами покладено створення інформаційно-комунікаційного освітнього середовища, яке ми розглядаємо як особливим чином організований простір, що сприяє формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності студентів – майбутніх вчителів трудового навчання (технологій) [3, с. 64].

У свою чергу, інформаційно-комунікаційному освітньому простору властиві де-

які особливості, що сприяють формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності студентів – майбутніх вчителів трудового навчання (технологій). Серед них такі:

- безперервність інформаційно-комунікаційної підготовки студентів;
- інтегративність різних рівнів системи освіти щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності;
- відкритість змісту і процесу формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів;
- адаптивність процесу формування компетентності;
- оцінка результативності формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів – майбутніх вчителів трудового навчання (технологій).

Ми також розробили й апробували організаційно-педагогічні умови формування ІКК студентів, майбутніх учителів трудового навчання (технологій), реалізація яких на практиці сприяє результативному формуванню ІКТ. Ці умови наведено в таблиці.

Організаційно-педагогічні умови формування ІКТ у майбутніх учителів трудового навчання (технологій)

	Науково-технічні засоби	Методичні засоби	Інструментальні засоби
1	2	3	3
Інформаційно-освітній простір	<ul style="list-style-type: none"> • локальні та глобальні мережі зв'язку; • електронні бібліотеки; • комп'ютерна навчальна система; • комп'ютерна система контролю знань; • мультимедіа технології; • гіпермедіа технології; • Інтернет 	<ul style="list-style-type: none"> • комп'ютерні електронні підручники (КЕП); • підручник “Інформатика та інформаційні технології”; • методичні рекомендації до навчальних програм інформаційно-навчального характеру; • методичні рекомендації до КЕП; • методичні рекомендації щодо вивчення інформатики 	<ul style="list-style-type: none"> • лекції з використанням КЕП; • практикуми з використанням КЕП; • семінари з використанням КЕП; • бази даних; • засоби телекомунікацій; • електронна пошта; • телеконференції; • електронний каталог
Програмний простір	<ul style="list-style-type: none"> • комп'ютерні програми; • локальні мережі зв'язку; • глобальні мережі зв'язку; • мережі обміну даними 	Комп'ютерні програми: <ul style="list-style-type: none"> • “ЕОМ в навчанні”; • “Алгоритми”; • “Інформація” • “Досвід та перспективи” тощо 	<ul style="list-style-type: none"> • семінари; • практикуми; • майстер-класи; • бази даних; • електронна пошта; • телеконференції; • практика

1	2	3	4
Проектно-дослідний простір	<ul style="list-style-type: none"> • Інтернет; • електронні бібліотеки; • мережі обміну даних; • гіпермедіатехнології; • мультимедіатехнології 	<ul style="list-style-type: none"> • методичні рекомендації щодо проектування, дослідницької діяльності на основі інформаційно-комунікаційних технологій 	<ul style="list-style-type: none"> • бази даних; • телеконференції; • електронний каталог; • семінари; • практикум з самостійної підготовки студентів; • електронні дидактичні матеріали; • конкурси проектів
Комунікаційний простір	<ul style="list-style-type: none"> • електронні бібліотеки; • глобальні мережі; • локальні мережі; • мережі обміну даних 	<ul style="list-style-type: none"> • методичні рекомендації з використання навчальних телекомунікацій і дистанційного навчання 	<ul style="list-style-type: none"> • електронні каталоги; • бази даних; • електронна пошта; • телеконференції; • консультації
Проектно-орієнтований простір	<ul style="list-style-type: none"> • електронні бібліотеки; • глобальні мережі зв'язку; • локальні мережі зв'язку; • мережі обміну даних 	<ul style="list-style-type: none"> • комп'ютерний задачник; • комп'ютерний тренажер; • методичні рекомендації з формування дидактичних знань щодо використання технічних засобів і комп'ютерних технологій для комплексного вирішення професійних завдань 	<ul style="list-style-type: none"> • засоби і прийоми програмування; • прийоми обчислювальної техніки; • електронний каталог; • маршрутні й операційні карти; • консультації
Професійно-адаптувальний простір	<ul style="list-style-type: none"> • комп'ютерний тренажер; • комп'ютерний задачник; • локальні мережі зв'язку; • глобальні мережі зв'язку; • мережі обміну даних 	<ul style="list-style-type: none"> • спецкурс “Педагогічні технології навчання” 	<ul style="list-style-type: none"> • практикуми з оволодіння прийомами роботи на основі ІКТ; • практикуми з оволодіння прийомами роботи з комп'ютерами, аудіо-, відеопристроями; • електронні каталоги; • телеконференції; • бази даних; • електронна пошта; • консультації

Продовження табл.

1	2	3	4
Комунікаційний простір	<ul style="list-style-type: none"> • локальні мережі; • глобальні мережі; • мережі обміну даних; • соціальні мережі 	<ul style="list-style-type: none"> • методичні рекомендації щодо використання ІКТ для комунікативних зв'язків 	<ul style="list-style-type: none"> • телеконференція; • бази даних; • електронна пошта; • консультації
Організаційно-технічний простір	<ul style="list-style-type: none"> • електронні бібліотеки; • мультимедіатехнології; • гіпермедіатехнології; • КЕП; • комп'ютерна навчальна система; • комп'ютерні системи контролю знань; • комп'ютерний задачник; • комп'ютерний тренажер; • мультимедійна апаратура; • інтерактивна дошка 	<ul style="list-style-type: none"> • методичні рекомендації щодо використання засобів інформатизації системи початкової освіти 	<ul style="list-style-type: none"> • практикуми; • консультації; • телеконференції; • бази даних; • електронна пошта

У процесі дослідницької діяльності нами були розроблені критерії і показники рівня сформованості ІКК студентів. Як критерії ми виокремили:

- мотиваційно-необхідний;
- операційно-діяльнісний;
- пізнавально-когнітивний;
- контрольо-коректуючий;
- предметно-змістовний;
- прогностичний для рефлексії.

Показниками рівня сформованості ІКК студентів є знання, вміння, способи діяльності відповідно до конкретного критерію.

Висновок. Нами встановлено, що системотвірним чинником формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів – майбутніх вчителів трудового навчання (технологій) є підготовка якісно нового типу фахівця, узагальнена модель якого описана у вимогах державного стандарту та враховує завдання розвитку освіти, які є такими:

- ◆ підготовка кадрів, здатних використовувати ІКТ;
- ◆ аналіз рівнів доцільного застосування ІКТ для різних напрямів підготовки фахівців;
- ◆ розроблення нових принципів і методів подання, обробки даних і знань;
- ◆ створення єдиного інформаційного освітньо-наукового простору для навчальних закладів різних типів;
- ◆ створення єдиного телекомунікаційного мережного простору в освіті;
- ◆ розвиток єдиної системи баз даних та інформаційних ресурсів в освіті;
- ◆ забезпечення доступу всіх бажаючих до єдиної системи баз даних й освітніх

інформаційних ресурсів.

Впровадження ІКТ у навчальний процес закладів освіти дозволить вирішити такі питання:

- доступ до більшого обсягу навчальної інформації;
- образна наочна форма представлення навчального матеріалу;
- підтримка активних методів навчання;
- побудова навчального матеріалу на модульній основі;
- підтримка ІТ відповідним навчальним і методичним матеріалом.

Список літератури: 1. *Енциклопедія освіти* / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. 2. *Інноваційні педагогічні технології у трудовому навчанні: Навч.-метод. посібник* / За заг. ред. О.М. Коберника, Г.В. Терещука. – Умань: СПД Жовтий, 2008. – 212 с. 3. *Кадемія М.Ю.* Термінологічний словник з інноваційних методик навчання на основі інформаційно-комунікаційних технологій / За заг. ред. Р.С. Гуревича. – Вінниця: ТОВ “Ландо ЛТД”, 2009. – 173 с.

Р.С. Гуревич, М.Ю. Кадемія

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ (ТЕХНОЛОГИЙ)

В статье рассматривается формирование информационно-коммуникационной компетентности как благоприятствующего объектно-субъектного пространства, которое актуализирует интеллектуальные, моральные и коммуникативные возможности личности, обеспечивающие комфортную интеграцию в профессиональной среде, оптимальную профессиональную адаптацию будущих учителей трудового обучения (технологий).

R. Gurevych, M. Kademiya

THE INFORMATION-COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION OF FUTURE TEACHERS OF LABOR DISCIPLINE (TECHNOLOGIES)

The article deals with the formation of the information-communicative competence as favorable object-subject space which actualizes intellectual, moral and communicative possibilities of a person ensuring the comfortable integration in the professional environment, optimal professional adaptation of future teachers of labor discipline (technologies).

Стаття надійшла до редакції 20.05.2009